

2687-5640

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Yıl / Year : 2022
Cilt / Volume : 6
Sayı / Issue : 20
ss / pp : 148-159

<http://dx.doi.org/pejoss.2229>
Araştırma Makalesi / Research Article
Makale Geliş / Received : 22.03.2022
Yayınlama / Published : 30.04.2022

Dr. Mimar. Ercan AKSOY
Eha Yapı Mimarlık, Çankaya/ANKARA
<https://orcid.org/0000-0001-7632-9257>

KASTAMONU / İNEBOLU'DA İKİ AHŞAP CAMİ

Özet

Geleneksel yapıların inşasında taş ile birlikte en çok kullanılan malzeme olan ahşap bina yapımında tek başına da kullanılabilir. Sadece ahşap malzeme kullanılarak inşa edilen yapıların başında camiler ve/veya mescitler gelmektedir. Özellikle kırsal alanlarda küçük ölçekli olarak inşa edilmiş ahşap camileri görmek mümkündür. Bu tip yapıların en yoğun olduğu bölge ise ahşabın kolay ve ucuz olarak elde edilebildiği Karadeniz bölgesidir. Bölgede genellikle ahşabın karkas olarak kullanıldığı ve kaplandığı tip ile buna ek olarak ahşapların uçlarında çentikler açılarak birbirlerine geçirilmek suretiyle teşkil edilen çantı tipi yapı sistemi görülmektedir. Kastamonu ilinde de yoğun olarak görülebilen bu tip camiler bakımsızlık, uzak kırsal alanlarda kalmaya bağlı terk edilme ve atmosferik sebepler ile hızlı bir bozulma ve yok olma sürecindedirler. Bu sebeple çalışmada Kastamonu İli, İnebolu ilçesine bağlı iki köydeki ahşap camilerin belgelenmesi, mimari özelliklerinin belirlenmesi ve gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır. Camilerin ölçüsü klasik rölöve yöntemleri ile alınmış, ayrıntılı şekilde fotoğraflanarak belgelenmiştir. Camiler hakkında ayrıntılı bilgi verilerek ölçülü bir şekilde çizimleri yapılmış ve özellikleri betimlenmiştir. Bu camilerin seçilmesinde ki ana gaye ise yapı sistemlerinin farklı olması ve iki tipte de camilerin sürekliliğinin sağlanabilmesidir. Bölgede farklı camilerde yapılan çalışmalar mevcut olmakla birlikte tam ve kesin hatlarıyla rölövesi alınan cami bulunmamaktadır. Bu sebeple de çalışma ayrıca önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahşap Cami, Çantı Tipi Cami, Rölöve, Koruma, İnebolu.

TWO WOODEN MOSQUES IN KASTAMONU / İNEBOLU

Abstract

As the most used material with stone in the construction of traditional structures, wood can also be used alone in building construction. Mosques and/or prayer rooms are among the primary buildings built using only wooden materials. It is possible to see wooden mosques built on a small scale, especially in rural areas. The region where such structures are the most common is the Black Sea region, where wood can be obtained easily and inexpensively. In the region, it is usually seen the type in which wood is covered by using it as a carcass. In addition, the "canti" type structure system is also seen, which is constructed by opening notches at the ends of the wood and locking them to each other. Such mosques, which can also be seen extensively in the province of Kastamonu, Turkey, are in the process of rapid deterioration and destruction due to poor maintenance, abandonment due to being in remote rural areas, and atmospheric conditions. For this reason, the study aims to document the wooden mosques in two villages in the İnebolu district of the province of Kastamonu, in order to determine their architectural characteristics and to convey these characteristics to future generations. The

measurement of mosques was made by classical surveying methods and photographed and documented in detail. Detailed information about mosques was given and drawings were made in scale and their characteristics were described. Their different construction systems and ensuring the continuity of mosques of both types is the main purpose of the selection of these mosques. Although there are studies carried out in different mosques in the region, there are no mosques that have been fully and definitively surveyed. This is among the unique contributions of this research.

Keywords: Wooden Mosque, “Çanti” Type Mosque, Survey, Conservation, Inebolu.

1. GİRİŞ

Ahşap, günümüz malzemelerine kıyasla çok eski zamanlardan itibaren kullanılmaktadır. Eski yapılarda tek başına kullanımı görülmekle birlikte taş malzeme ile de uyumlu şekilde kullanılmıştır. Doğal olması, kolay elde edilebilir ve uygulanabilir olması sebebiyle tüm yapı türlerinde ahşap kullanımı görülebilmektedir. Farklı yapı malzemeleri ile uyumlu kullanılabilmesi, doğaya zarar vermemesi, mukavemetinin yüksek olması, geri dönüştürülebilir olması ve bakımlarının yapılması durumunda çok uzun süre dayanması ahşabın diğer kullanım sebepleridir. Geleneksel yapılar taş ile birlikte en yoğun kullanılan malzeme olan ahşap özellikle ormanların bol olduğu bölgelerde tercih edilmektedir.

Ülkemizde özellikle Karadeniz bölgesinde orman alanları geniş yer kaplamaktadır. Kolay ve ucuz elde edilebilir olması ile yerel ustaların inşa tekniğine hâkim olmaları sebebiyle bölgede yer alan geleneksel yapılarda ahşap kullanımı üst düzeydedir. Sivil mimarlık yapılarında kullanımının yanı sıra Karadeniz bölgesinde bulunan camilerin yapımında da ahşap kullanımı sık olarak görülmektedir. Bu camilerin sayıca çok görülenlerinden biri ise çanti tipi camilerdir. Çanti tekniğinde, uzun ahşap keresteler veya yontulmamış kütükler üst üste bindirilerek duvarlar teşkil edilmektedir. Ahşap yığma tekniği olarak da görülen bu sistemde yapılmak istenen duvar uzunluğu boyutunda ahşapların uçlarında çentikler açılmakta, dikey doğrultuda ki ahşaplar bu çentiklere geçirilmekte ve birbirine bağlanmaktadır (Arseven, 1983: 368; Sözen ve Tanyeli, 1992: 56). Ahşabın tekil olarak kullanıldığı çanti tipi camilerin Anadolu’da en eski örneği Samsun İli Çarşamba İlçesinde bulunan ve 1206 yılında yapılan Göğceli Cami’dir (Kuniholm, 1992: 127).

Camilerde ahşap kullanımı Anadolu’da çok eski tarihlerden itibaren görünmektedir. Özellikle dış duvarları taş olan ve tavanları ahşap dikmeler ile taşınan Beyşehir Eşrefoğlu Cami (1299), Kastamonu Kasabaköy Mahmut Bey Cami (1366), Sivrihisar Ulu Cami (1274) ve Ankara Arslanhane Cami (1290) Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinin en nitelikli örneklerindedir. Tümüyle ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiş olan çanti tipi camiler Karadeniz bölgesinde yoğun olarak bulunmaktadır ve bunlarla ilgili yapılan çalışmalar mevcuttur. Giresun Çaldağ Beldesi Tahtalı Cami (Nefes, 2009), İskilip Marangozlar ve Tavukçuhoca Cami (Nefes ve Gün, 2016), İznik Elmalı Ahşap Cami (Aydın ve Perker, 2015), Ordu ahşap çanti camileri (Bayhan, 2019), Kastamonu ve Sinop yöresinde bulunan ahşap camiler (Can, 2003) bunlara örnek olarak verilebilir. Ek olarak Trabzon Bölümlü Mithat Paşa Cami (Aydın ve Perker, 2017) ile Trabzon’da bulunan ahşap camiler (Zorlu, 2017), Vezirköprü’de bulunan ahşap camiler (Nefes, Can ve Gün, 2017), Çarşamba Şeyh Habil Köyü Cami (Şahin, 2004) ve Ayvacık Tiryakioğlu Cami (Nefes, 2010) ile ilgili çalışmalar da mevcuttur. Yapılan çalışmalarda camilerin şematik olarak planları çizilmiş ve yapısal özellikleri tespit edilmiştir.

Çanti tipi veya ahşap camilerin konumları ve malzemeleri sebebiyle korunması zor olmakta ve sayıları azalmaktadır. Bu sebeple çalışmada Kastamonu İli İnebolu İlçesinde bulunan biri ahşap biri çanti tipi iki adet ahşap cami değerlendirilmiştir. Camilerin ölçüleri geleneksel rölöve alma tekniği kullanılarak belirlenmiş ve ölçekli şekilde çizilmiştir. Diğer çalışmalarda yer almayan kesit ve görünüş çizimleri de yapılarak yapılar bütüncül şekilde belgelenmiştir. Tüm yapısal özellikleri de tespit edilerek ortaya koyulmuş, camilerin korunması ve özgün değerlerinin yitirilmemesi için bütüncül bir çalışma yapılmıştır.

2. İNEBOLU İLÇESİNİN GENEL ANALİZİ

İnebolu, Kastamonu il sınırları içerisinde yer almaktadır. Kuzeyinde Karadeniz, batısında Doğanyurt, doğusunda Bozkurt, güneyinde ise Küre ilçeleri bulunmaktadır. Bitki örtüsü olarak kayın, meşe ve karaçam ormanları geniş yer kaplar. Karadeniz iklimi görülen ilçede merkezde yağmurlar, güney kesimlerde ise kar yağışı etkili olmaktadır. Hâkim rüzgâr yönü güney-güneybatı olarak tespit edilmiştir. Toplam nüfus 20980 kişidir ve bunların %50,79'u köylerde yaşamaktadır. Geçim kaynağı büyük oranda merkezde balıkçılık kırsalda ise tarımdır (İnebolu Belediyesi, 2022).

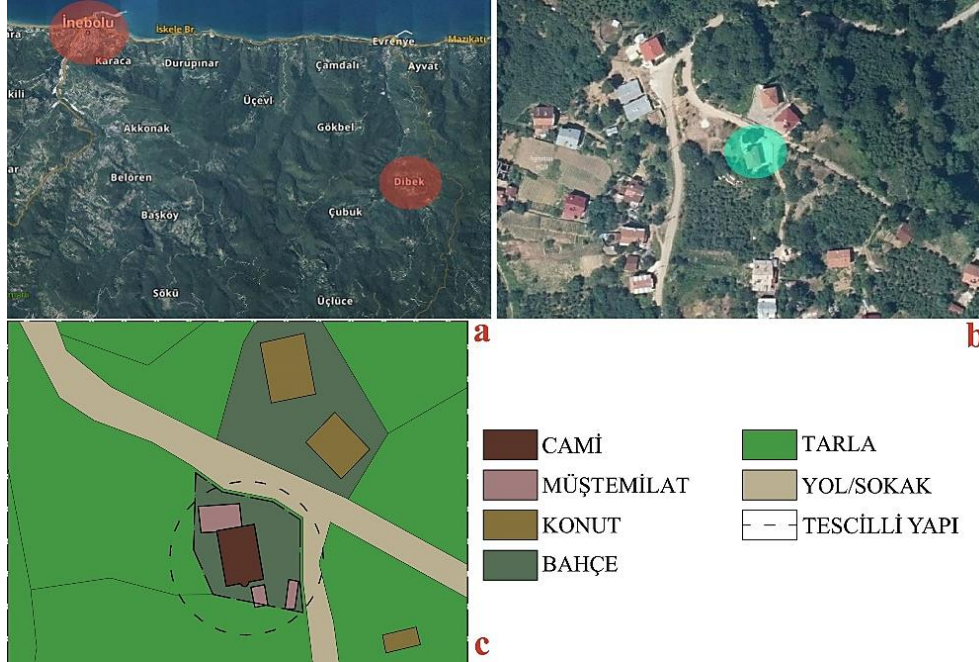
İlk adı İonopolis olan kent Miletliiler tarafından kurulmuştur. Türk hâkimiyetine geçtikten sonra ilçede sırasıyla Anadolu Selçuklu Devleti, Candaroğulları Beyliği, Osmanlı Devleti ve İsfendiyoğulları Beyliği hüküm sürmüştür. Daha sonra tekrar Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve Cumhuriyet savaşında büyük rol üstlenmiştir. İstiklal mücadelesi boyunca halkın yapmış olduğu gönüllü hizmetler, savaş sırasındaki mücadele ve vatan savunmasındaki büyük katkılarından dolayı ilçeye 11 Şubat 1924 tarih ve 66 sayılı kanun ile “Beyaz Şeritli İstiklâl Madalyası ve Beratı” verilmiştir (İnebolu Belediyesi, 2022).

3. CAMİLERİN KONUMLARI VE MİMARİ ÖZELLİKLERİ

3.1. Dibek Köyü Cami

Dibek Köyü ilçe merkezinin yaklaşık 20 km güneydoğusunda yer almaktadır (Şekil 1a). Cami köyün merkezinde 213 ada 2 parselde bulunmaktadır. Kuzeyinde imam için lojman yer alırken etrafı tarla ve ağaçlık ile çevrilidir (Şekil 1b). Konutlar camiye mesafeli ve dağınık olarak konumlanmışlardır. Yapım tarihi kapısının üstündeki kitabeye göre hicri 1343, miladi 1924-1925’dir. Cami Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 10.03.2006 tarih ve 1363 sayılı kararı ile tescillenerek koruma altına alınmıştır (KTVKKBK, 2022).

Şekil 1. Konum ve Çevre Verileri (a, b - Google Earth, 2022)

Kaynak: a, b - Google Earth, (2022), <https://www.google.com/maps>.

Dikdörtgen plan şemasına sahip olan cami 10,30x7,00 m ebatlarında olup 395 m² parsel içerisinde 73,34 m² oturma alanına sahiptir. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda olan caminin kuzeyinde yapıya bitişik olarak inşa edilmiş olan 7,65x4,75 m boyutlarında muhdes depo bulunmaktadır. Binanın güneyinde yaklaşık 1 m mesafe bırakılarak yapılmış olan 3,80x2,50 m ebatlarında odunluk ile güneydoğusunda 5,45x1,85 m ölçülerinde muhdes şadırvan yer almaktadır. Parselin yaklaşık orta noktasında bulunan cami doğu bölümü sert zemin batı kısmı ise yeşil alandır (Şekil 1c).

Doğu cephenin kuzeyinde bulunan iki kanatlı ahşap kapı ile dâhil olunan caminin giriş mekânı olarak tasarlanan kısmı 6,67x1,65 m, dikdörtgen planlı ve yüksekliği 2,30 m'dir (Şekil 2a, 7a). Mekânın kuzeyinde iki adet giyotin pencere, güneyinde ise çift kanatlı ahşap kapı görünmektedir. Üst kata çıkışın sağlandığı ahşap merdiven batı kenarda yer almakla birlikte minare serenin etrafında teşkil edilmiştir. Merdiven basamak genişliği 21-27 cm, boyu 67-90 cm, rıht yüksekliği ise 25-27 cm aralıklarında ölçülmüştür (Şekil 2b).

Harim bölümüne çift kanatlı kapı ile geçilmektedir. Mekânın kuzeydoğu ve kuzeybatı köşesinde kadınlar mahfeli ile aynı hizada olacak şekilde müezzin mahfelleri bulunmaktadır. Mahfeller yerden yaklaşık olarak 20 cm yükseltilmiş, 56 cm yüksekliğinde ahşap korkuluklar ile sınırlandırılmışlardır. 1,50 m geçiş bırakılarak yapılmış olan bölümler kuzey-güney doğrultusunda 2,15 m uzunluğunda olup batıdaki 2,65 m, doğudaki ise 2,50 m genişliğinde tasarlanmıştır (Şekil 2c, 7b). Harim mekânı müezzin mahfelleri dâhil 8,15x6,60 m, mahfeller hariç 6,60x6,00 m boyutlarında, 4,50 m yüksekliğindedir. Birer tanesi mahfel hizasında olmak üzere doğu ve batı cephede üçer tane, güney cephede ise iki tane olmak üzere toplam sekiz giyotin pencere bulunmaktadır (Şekil 2d, 7c). Güneybatı köşede bulunan minber ahşap olup 10 rıhtlıdır. Basamak genişliği 22 cm, boyu 63 cm, rıht yüksekliği ise 23-24 cm'dir. Minber sade olmakla birlikte korkuluk kısmında üçgen motifler, ayna kısmında ise ahşap çita ile oluşturulmuş gönye motifi yer almaktadır. Külâhın alt bölümünde ise içi boş ahşap halka motifi görülmektedir (Şekil 2e). Caminin mihrabı da oldukça sade olup 73 cm derinliğe sahiptir. Çevresinde sadece ahşap bir çerçeve bulunmaktadır ve tüm ahşaplar gibi yeşil renge boyanmıştır (Şekil 2f).

Şekil 2. Cami Zemin Kat Mekânları ve Mimari Elemanlar

Kadınlar mahfeli giriş bölümünün üstüne gelecek şekilde uzatılmış ve büyük tutulmaya çalışılmıştır. Güney kısmında ahşap korkuluklar ile sınırlandırılan mekân 6,60x4,00 ölçülerindedir. Korkulukla sınırlandırılan güney bölümün tam orta noktasında 55 cm'lik yarım daire şeklinde bir çıkma da bulunmaktadır (Şekil 3a). Kuzeybatı köşesinde yer alan merdiven ile minareye çıkılmaktadır (Şekil 3b). Kuzey cephede iki, doğu ve batı cephede birer pencere ile aydınlatılan mekânın yüksekliği de 2,20 m olarak belirlenmiştir. Mahfelin pencerelerinin kotu hizasında alt pencereler ile aynı doğrultuda olmak üzere harimi aydınlatan doğu ve batıda üç, güneyde ise iki pencere daha mevcuttur (Şekil 7d).

Ahşap karkas üzeri ahşap kaplama sistem ile inşa edilmiş olan caminin taşıyıcı dikmeleri 14x14 cm boyutlarındadır. Dikmelerin üzerine yatay şekilde konumlandırılmış ve genişlikleri 27-35 cm arasında değişen ahşaplar çakılmıştır (Şekil 3c,d,e). Dış cephelerde ahşaplar özgün durumları ile izlenebilirken iç mekânda üzerleri sıvanmış ve kireç badana uygulanmıştır. Güney cephede çıkma yapan mihrap duvarı dış kısımda sac ile kaplanmış, kaide ve yarım kubbe kısmı beton ile sıvanmıştır (Şekil 3f). Eğimli bir alanda inşa edilmiş olmasından dolayı caminin alt kotunda taş duvar kullanılmış fakat bu duvarın üzeri de yakın dönemde beton ile sıvanmıştır (Şekil 3e). Çatısı ahşap oturtma çatı biçiminde inşa edilmiş olmakla birlikte üzeri Marsilya tipi kiremit ile kaplanmıştır. Ahşap olan minare toplam 18 rıhtlıdır ve yüksekliği saçak kotundan itibaren 7,40 m'dir. Şerefesi de ahşap olan ve ahşap korkulukları ile sınırlandırılan minarenin dış bölümü külah kısmı dâhil sac malzeme ile kaplanmıştır (Şekil 3g).

Şekil 3. Cami Üst Kat Mekânları ve Yapım Sistemi

Döşeme malzemesi giriş bölümünün doğu kenarında beton şap diğer tüm alanlarda ise ahşaptır (Şekil 4a). Harim mekânı döşemeleri 20 cm'lik ahşapların kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda yan yana çakılmaları ile teşkil edilmiştir. Kadınlar mahfeli döşemesinde ise ahşaplar 17-26 cm genişliğinde kullanılmış ve kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu olarak çakılmışlardır (Şekil 4b). Tavan kaplamalarında çıtalı ahşap kullanılmıştır. Çıtalar, giriş bölümü, müezzin mahfeli ve kadınlar mahfelinde kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu olarak tek yönlü, harim kısmında ise çift yönlü olacak şekilde uygulanmışlardır. Tavanları sade olmakla birlikte harimin tavanında 40 cm genişliğinde çerçeve ve koltuk altı silmesi bulunmaktadır (Şekil 4c). Çıtalar harimde 7 cm, diğer mekânlarda 6 cm kalınlığında kullanılmışlardır. Aralıkları harimde 23 cm, kadınlar mahfelinde 25 cm, müezzin mahfelinde 19 cm, giriş mahallinde ise 15 cm olarak kurgulanmıştır.

Şekil 4. Cami Döşeme ve Tavan Kaplamaları

Zemin kat pencereleri 65-67 cm genişlikte ve 135 cm yükseklikte yapılmıştır. Pencereler ahşap olmakla birlikte önlerinde demir korkuluklar mevcuttur. Ayrıca pencerelerin dış kısmına, korkulukların arkasında kalacak şekilde sineklik telleri eklenmiştir (Şekil 5a). Üst kat pencereleri de zemin ile aynı genişlikte olup 65-67 cm'dir. Bununla birlikte üst kat pencereleri 125 cm yüksekliğinde ve üçgen olarak bitirilmiştir (Şekil 5b). Tüm pencerelerin dış cephe alt pervazlarında hem köşeli hem de eğrisel motiflerin kullanıldığı süsleme motifleri mevcuttur. Caminin ana giriş kapısı 139x177 cm olup kapı üzerinde 26 cm yüksekliğinde aydınlatma pencereleri bulunmaktadır (Şekil 5c). Harim kapısı ise 125x185 cm ebatlarında, çift kanatlı ve ahşap malzemeden yapılmıştır (Şekil 5d).

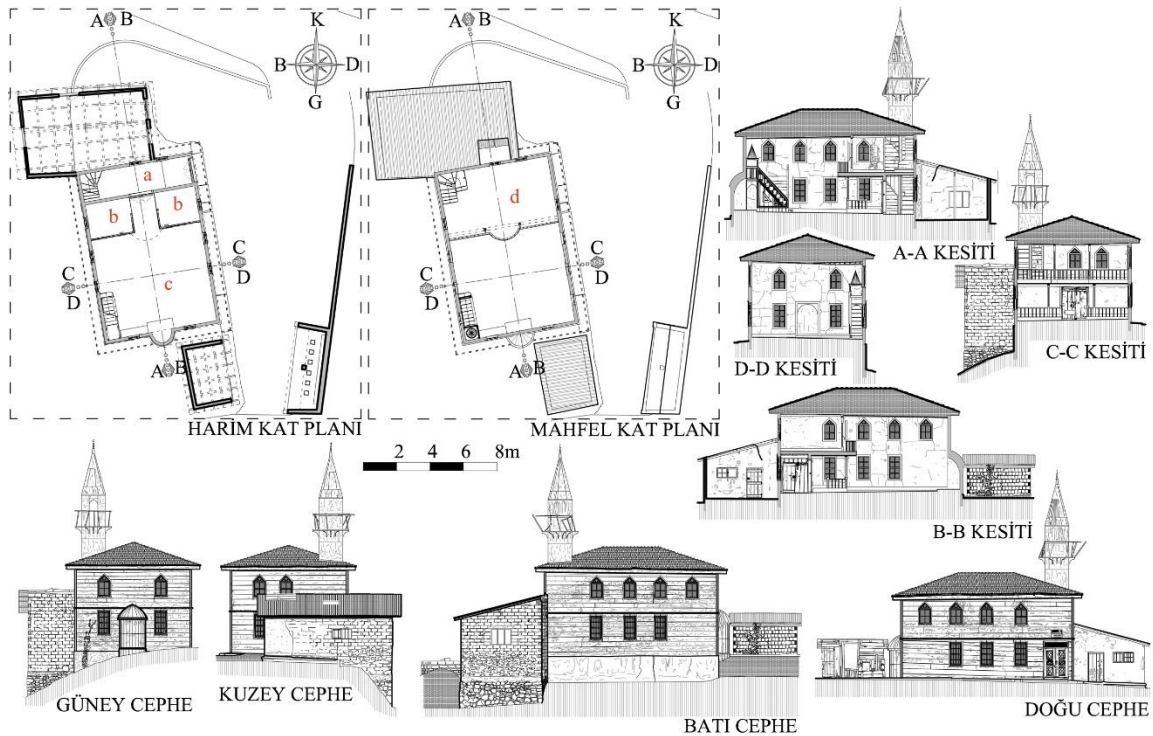
Şekil 5. Pencereler ve Kapılar

Şekil 6. Muhdes Eklentiler

Şekil 7. Dibek Köyü Camii Rölövesi

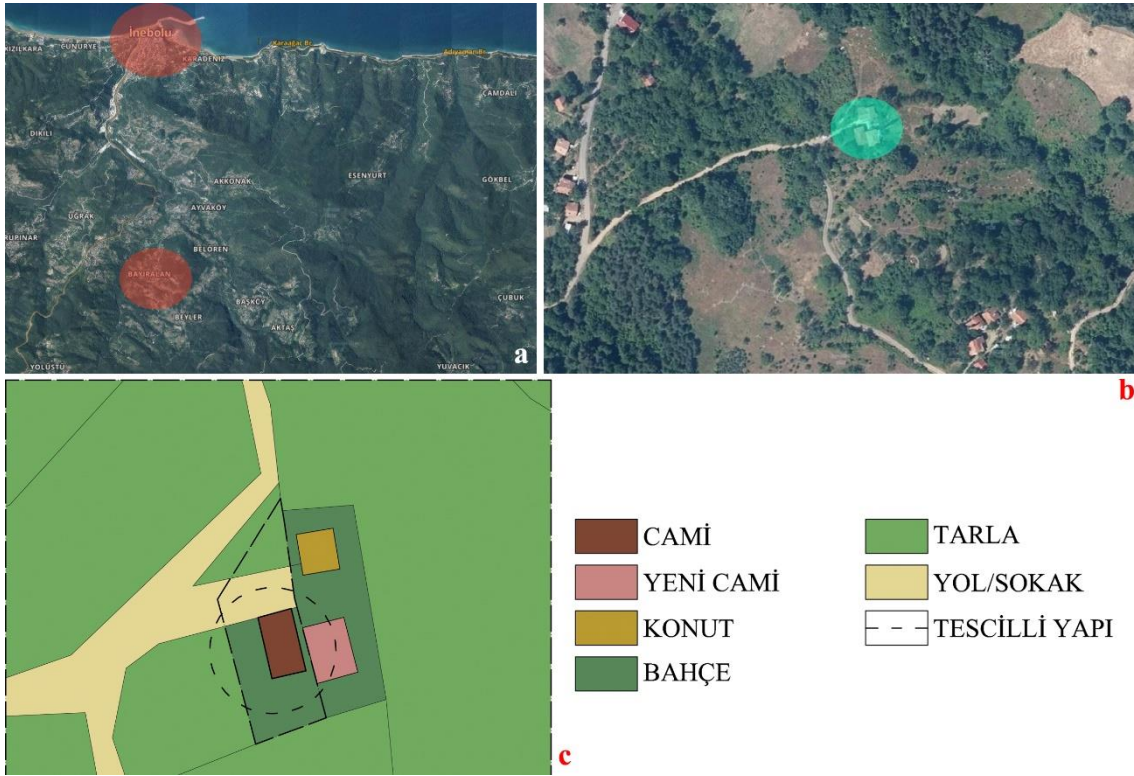

Muhdes olarak caminin kuzeyinde bitişik şekilde yapılmış olan depo yapısı briket tuğla kullanılarak inşa edilmiştir. Yakın dönemde bayramlarda ve özel vakitlerde köy odası şeklinde kullanılan bina yaklaşık 7,30x4,50 m kullanım alanına sahiptir. Ortasına tavanı taşıtabilmek için bir dikme yerleştirilmiştir. Üst örtüsü ahşap kirişleme olarak yapılmış üzerine sac levha kaplanmıştır. Mekânın güney hariç diğer cephelerinde birer pencere bulunmaktadır (Şekil 6a). Caminin güneyinde inşa edilmiş olan odunluk ise 3,40x2,20 m olup duvarlarında tuğla malzeme kullanılmıştır. Girişin yer aldığı doğu cephesi ise tamamen ahşap olarak yapılmıştır. Odunluk çatısı da ahşap kirişleme üzerine sac çakılarak yapılmıştır (Şekil 6b). Şadırvan bölümü ise caminin doğu kısmından geçen yolun göçmesini engellemek amacıyla yapılmış olan istinat duvarının güney bölümüne yapılmıştır. Yan duvarları ve tavanı da betonarme olarak inşa edilen şadırvanın iç genişliği 5,00 m, derinliği ise 1,70 m'dir (Şekil 6c).

3.2. Ketencizade Hüseyin Efendi Cami

Ketencizade Hüseyin Efendi Camii İnebolu İlçesi Bayıralan Köyü 187 ada 25 parselde bulunmaktadır (Şekil 8b). Köy ilçe merkezinin yaklaşık 10 km güneyinde yer almaktadır (Şekil 8a). Caminin doğusunda yeni yapılmış olan betonarme bir cami, kuzeyinde imam için lojman, diğer kısımlarda ise ağaçlık arazi mevcuttur. Yakın çevresinde konut bulunmazken en yakın konut 210 m uzakta yer almaktadır. Yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte Batı ve Orta Karadeniz Bölgesi camileri örneklerine bakılarak 20. yüzyıl başlarında yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Cami Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 27.09.2012 tarih ve 156 sayılı kararı ile tescillenerek koruma altına alınmıştır (KTVKKBK, 2022).

Şekil 8. Ketencizade Cami Konum ve Çevre Verileri (a, b - Google Earth, 2022)

Kaynak: a, b - Google Earth, (2022), <https://www.google.com/maps>.

Dikdörtgen plan şemasına sahip olan cami 11,80x6,50 m ebatlarında olup 495 m² parsel içerisinde 77,07 m² oturma alanına sahiptir. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda olan caminin kuzeyinde yapıya bitişik olarak inşa edilmiş olan 6,50x3,80 m boyutlarında muhdes ayakkabılık ve son cemaat mahalli bulunmaktadır. Binanın doğusunda yaklaşık 1,45 m mesafe bırakılarak yapılmış olan yeni betonarme cami yer almaktadır. Parselin doğu sınırına bitişik orta noktasında bulunan caminin doğu bölümü sert zemin, kuzeyi yol, diğer kısımları ise yeşil alandır (Şekil 8c).

Doğu cephenin kuzeyinde bulunan ve sonradan yapılan kısımdan tek kanatlı ahşap kapı ile dâhil olunan caminin ayakkabılık mekânı olarak tasarlanan kısmı 3,65x2,00 m, dikdörtgen planlı ve yüksekliği 2,00 m'dir (Şekil 9a, 12a). Üst kata çıkışın sağlandığı ahşap merdiven kuzey kenarda yer almakla birlikte 11 rıht olacak şekilde teşkil edilmiştir. Merdiven basamak genişliği 24 cm, boyu 75 cm, rıht yüksekliği ise 18 cm ölçülmüştür (Şekil 9b).

Son cemaat mahalline ayakkabılığın batısında bulunan ve kanatları olmayan kapı boşluğu ile dâhil olunmaktadır. Kareye yakın dikdörtgen planlı olan mekân 4,20x3,75 m boyutlarında, 1,96 m yüksekliğindedir. Mekânın kuzeyinde ve batısında birer adet pencere bulunmakta, ayrıca batısında duvara monte edilmiş şekilde 65 cm genişliğinde tezgâh yer almaktadır (Şekil 9d, 12b).

Harim bölümüne çift kanatlı kapı ile geçilmektedir. Mekân, orta noktasında 22 cm çapında bir dikme ile bu dikmenin 105 cm kuzeyinde kadınlar mahfelini taşıyan 10x10 cm ebatlarında bir dikme bulunacak şekilde tek bölümden oluşmaktadır. Harim bölümü 7,75x6,15 m boyutlarında, 3,90 m yüksekliğindedir. Bir tane batı bir tane güney cephede olmak üzere toplam iki giyotin pencere bulunmaktadır (Şekil 9e, 12c). Güneybatı köşede bulunan minber ahşap olup 9 rıhtlıdır. Basamak genişliği 23 cm, boyu 59 cm, rıht yüksekliği ise 19-20 cm'dir. Minber sade olmakla birlikte külahında zikzak motifli oyma işlemler ile üzerinde ahşap alem görülmektedir (Şekil 9c). Caminin mihrabı da oldukça sade olup 24 cm derinliğe sahiptir. Çevresinde ahşap bir çerçeve bulunmakta, dikey çerçevelerde zikzak motifli oyma işlemler, üst çerçevede üçgen bir alınlık görünmektedir ve ahşaplar su yeşili renge boyanmıştır (Şekil 9f).

Şekil 9. Ketencizade Cami Zemin Kat Mekânları ve Mimari Elemanlar

Geç dönem eklentisi olan kısmın üst katı oda olarak kullanılmaktadır. Mahal 6,20x3,70 m boyutlarında olup yüksekliği 1,80 m'dir. Mekânın aydınlatılması için kuzey cephede iki, batı cephede ise bir giyotin pencere yer almaktadır. Kuzeydoğusunda bulunan merdiven boşluğunda herhangi bir korkuluk bulunmamaktadır (Şekil 10a, 12d).

Odanın güneyindeki tek kanatlı kapı ile dâhil olunan kadınlar mahfeli 6,15x3,25 ölçülerindedir ve güney kısmında ahşap korkuluklar ile sınırlandırılmıştır (Şekil 10b). Korkuluk yüksekliği 53 cm olmakla birlikte üst kısımda bir küpeşte ve 23 dikey eleman ile teşkil edilmiştir (Şekil 10c). Batı cephede bir pencere ile aydınlatılan mekânın yüksekliği de 1,85 m olarak belirlenmiştir. Mahfelin pencerelerinin kotu hizasında harimi aydınlatan doğu ve batıda birer pencere daha mevcuttur (Şekil 12e).

Yapının özgün kısmı çantı tipinde (Şekil 10d), sonraki dönem eklentisi ise ahşap karkas üzeri ahşap kaplama sistem ile inşa edilmiştir (Şekil 10e). Çantı sistemde ahşaplar yatay şekilde kullanılmışlar, 19-

44 cm genişliğinde, 10 cm kalınlığında köşelerde geçme yaparak kurgulanmışlardır. Geçmelerden sonra ahşapların çıkma mesafesi 16-26 cm aralığındadır (Şekil 10f). Özgün kısmın güney cephesinde son cemaat mahalli kısmında diğer cephelerde dış kısımlarda ahşapların kaymasının önlenmesi amacıyla 19-25 cm kalınlık, 11-15 cm derinlikte dikmeler kullanılmıştır (Şekil 10d). Dış cephelerde ahşaplar özgün durumları ile izlenebilirken iç mekânda üzerlerine bağdadi çıtalar çakılarak sıvanmış ve kireç badana uygulanmıştır.

Ahşap karkas üzeri ahşap kaplama sistem ile inşa edilmiş olan caminin kuzey kısmında taşıyıcı dikmeler 14x14 cm boyutlarındadır. Dikmelerin üzerine yatay şekilde konumlandırılmış ve genişlikleri 15-30 cm arasında değişen ahşaplar çakılmıştır (Şekil 10e). Bu sistemle yapılan bölümün hem iç hem dış cephesinde ahşaplar görülmektedir ve üzerlerinde sıva bulunmamaktadır. Eğimli bir alanda inşa edilmiş olmasından dolayı caminin alt kotunda taş duvar kullanılmış, duvarlar kuzey ve batı cephede izlenmiştir (Şekil 10g). Çatısı geç dönem eklentisi olan kısım ile bütün olacak şekilde tek parçalı ahşap oturtma çatı biçiminde inşa edilmiş olmakla birlikte üzeri sac malzeme ile kaplanmıştır (Şekil 10h).

Şekil 10. Ketencizade Cami Üst Kat Mekânları ve Yapım Sistemi

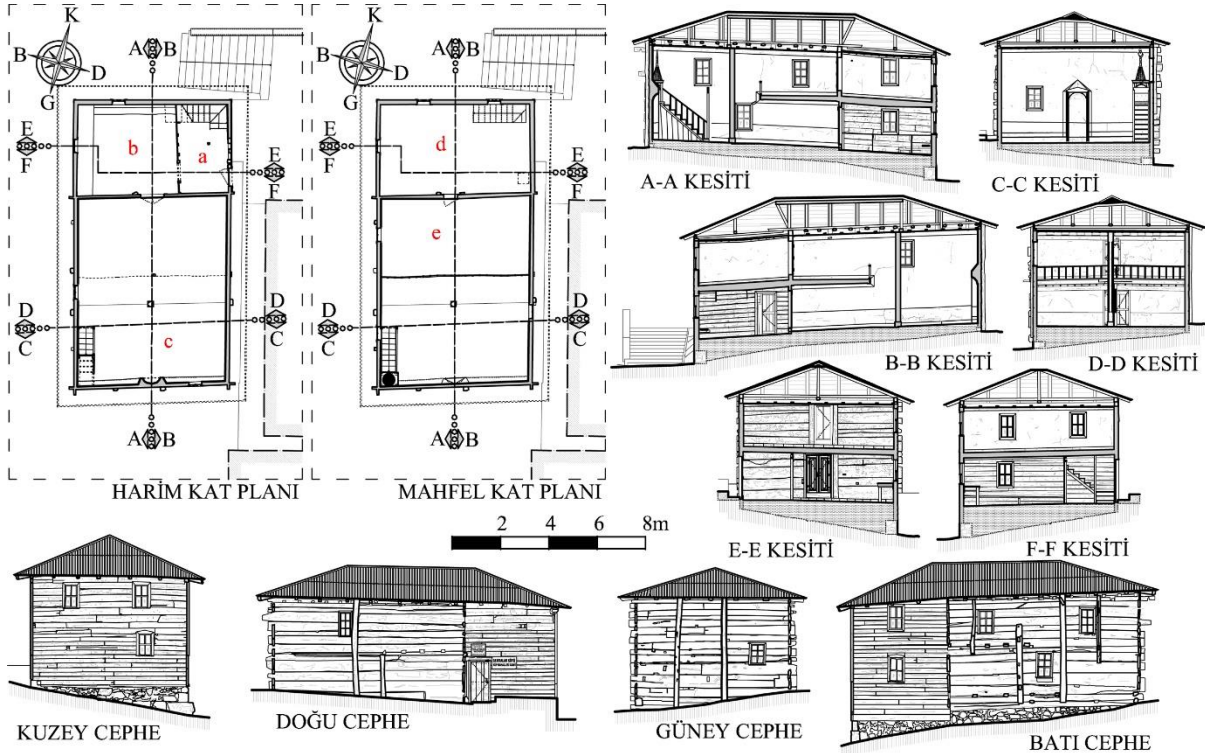

Caminin döşeme malzemesi tüm mekânlarda ahşaptır. Ahşaplar tüm mahallerde kuzey-güney yönlü kullanılmakla birlikte harimde 22-24 cm, ayakkabılıkta 36-42 cm, son cemaat mahallinde 16-37 cm, odada 30-37 cm, kadınlar mahfelinde ise 32-33 cm genişlikte uygulanmıştır (Şekil 11a). Tavan kaplamalarında ayakkabılık ve son cemaat kısmında ahşap kaplama, diğer mekânlarda çıtalı ahşap kullanılmıştır. Ahşap kaplama olan tavanlarda ahşaplar 36-39 cm aralığında kullanılmıştır (Şekil 11b). Çıtalar, mahfel altında kuzey-güney yönlü, odada doğu-batı yönlü ve tek doğrultulu olarak, harim kısmında ise çift yönlü olacak şekilde uygulanmıştır Şekil 11c). Harim tavanında bir kısmı zarar görmüş 80x69 cm ölçülerinde tavan göbeği ile 40 cm genişliğinde çerçeve ve koltuk altı silmesi bulunmaktadır. Tavan göbeğinde kare bir altlık üzerinde kenarlarda zikzak motifli oyma motifi, orta kısımda sekizgen işlemeler mevcuttur (Şekil 11d). Çıtalar bütün mekânlarda 4 cm kalınlığında, 25-28 cm aralıklarla kullanılmışlardır.

Şekil 11. Ketencizade Cami Döşeme-Tavan Kaplamaları, Pencere ve Kapıları

Şekil 12. Ketencizade Cami Rölövesi

Zemin kat pencereleri 53-55 cm genişlikte ve 84-99 cm yükseklikte yapılmıştır. Pencereler ahşap olmakla birlikte giyotin sistemde kurgulanmıştır. Ayrıca pencerelerin dışı kısmında 8 cm kalınlığında pervaz bulunurken, geç dönem eklentisi olan bölüm pencerelerini üstünde pervaz üçgen alınlık şeklinde imal edilmiştir (Şekil 11e). Üst kat pencereleri de zeminle yaklaşık aynı genişlikte olup 53-54 cm'dir. Bununla birlikte üst kat pencereleri 94-98 cm yüksekliğinde yapılmıştır (Şekil 11f). Ancak doğu cephenin güneyinde yer alan üst kat penceresi 98x45 cm boyutu ile diğer pencerelerden farklılık göstermektedir. Caminin ana giriş kapısı 75x175 cm olup tek kanatlıdır ve çakma kapı olarak yapılmıştır (Şekil 11g). Ahşap malzemedeki yapılan harim kapısı ise 95 cm genişliğe, 156 cm yüksekliğe sahiptir ve çift kanatlıdır (Şekil 11h). Oda ile mahfel arasındaki kapı ise 56x137 cm ebatlarında olup tek kanatlıdır (Şekil 11i). Kapıların tamamının üstünde su yeşili boya bulunmaktadır.

SONUÇ

Ahşap camiler özgün niteliklere sahip olmakla birlikte hızlı bir bozulma ve yıkılma sürecindedirler. Farklı sistemlerle inşa edilebilen ahşap camilerde en çok kullanılan sistemler çantı tipi ve ahşap karkaslı sistemlerdir. Oldukça sade şekilde inşa edilmiş olan camilerde küçük süsleme unsurları da söz konusu olabilmektedir. Bu tip camiler genellikle kırsal alanlarda ve küçük ölçekli olmaları sebebiyle günümüzde az kullanılmakta veya hiç kullanılmamaktadır. Bu bağlamda restore edilemedikleri durumda belgelenerek kültürel değerlerinin gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir.

Kastamonu İli, İnebolu İlçesinde bulunan kırsal alanlarda konumlanan camiler üzerinde yapılan araştırmada farklı yapı sistemine iki cami ele alınmıştır. Camilerin yapı sistemleri farklı olmakla birlikte sade, küçük ölçekli ve buldukları yerleşimlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde inşa edildikleri görülmüştür. Her iki camide de bozulmalar görülmekle birlikte müdahale edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Camiler plan özellikleri bakımından benzerlik arz etmekte, dikdörtgen plan şeması görülmektedir. Ahşap karkas üzerine kaplama yapılarak inşa edilmiş camilerde ahşapların düzgün hatlı oldukları belirlenmiş, çantı tipinde kullanılan ahşapların ise yontularak kaba şekilde kullanıldıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda yapılan literatür araştırmasına göre diğer illerde bulunan camiler ile benzer özellik göstermektedirler.

Sayısı gün geçtikçe azalan ahşap camiler korunarak gelecek nesillere aktarılmalı ve kültürel değerlerin sürekliliği sağlanmalıdır. Yapılan çalışma ile unutulmuş kırsal alanlarda bulunan iki cami belgelenmiş ve değerleri ortaya koyulmuştur. Çalışma yeni yapılacak camilerde altlık olarak kullanılabileceği gibi farklı ahşap camilerin araştırılmasına ve belgelenmesine de temel oluşturacaktır. Geniş çaplı yapılacak bir araştırmada yöredeki camilerin benzerlik ve farklılıklarının belirlenmesinde de çalışmadan yararlanılabilecektir.

KAYNAKÇA

Arseven, C. E. (1983), **Sanat Ansiklopedisi Cilt 1**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Aydın, H. ve Perker, S. Z. (2015), "İznik Elmalı Ahşap Camii Yapısal Özellikleri", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, S.14(53), ss.37-47.

Aydın, H. ve Perker, S. Z. (2017), "Trabzon'dan Ahşap Bir Cami Örneği: Of-Bölümlü Mithat Paşa Camii", **Journal of History Culture and Art Research**, S.6(2), ss.457-472.

Bayhan, A. A. (2019), "Ordu Yöresinde 2017'De Belirlenen Ahşap Çantı Cami Örnekleri", **Akdeniz Sanat**, S.13, ss.17-35.

KTVKKBK - Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi (2022).

Kuniholm, P. I. (1991), "A 1503- Year Chronology for the Bronze and Iron Ages: 1990-1991 Progress Report of the Aegean Dendrochronology Project", **VII. In Meeting of Arkeometry Results**, 25-29 Mayıs, Ankara.

Nefes, E. (2009), "Giresun'da Yeni Tesbit Edilen Bir Ahşap Camii; Çaldağ Beldesi Melikli Mahallesi Tahtalı Camii", **Dinbilimleri Journal**, S.9(3), ss.187-209.

Nefes, E. (2010), “*Samsun'da Ahşap Bir Osmanlı Eseri, Ayvacık/Tiryakioğlu Camii*”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.28(28), ss.151-174.

Nefes, E. ve Recep, G. (2016), “*Çorum/İskilip'te Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş İki Cami: Sanayi Marangozlar ve Tavukçuhoca Camileri*”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.15(30), ss.299-309.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1992), **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Şahin, M. K. (2004), “*Samsun-Çarşamba/Yaycılar-Şeyh Habil Köyü Camii*”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.4(2), ss.15-36.

Yılmaz, C. (2003), “*Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler*”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.14(14-15), ss.117-134.

Zorlu, T. (2017), “*Karadeniz Bölgesi'nde Ahşap Camiler: Trabzon Örneği*”, **Mimarlık Dergisi**, S.395, ss.47-53.

<http://www.inebolu.bel.tr/inebolu.asp?Id=13&inebolu=ilcemizi-taniyalim> (Erişim Tarihi: 10.04.2022).

<http://www.inebolu.bel.tr/inebolu.asp?Id=63&inebolu=istiklal-madalyamiz> (Erişim Tarihi: 10.04.2022).

<https://www.google.com/maps> (Erişim Tarihi: 10.04.2022).